

*Ксінчук Валентина Юріївна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к.п.н., доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ОДИН ІЗ ПРИНЦИПІВ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Входження України в єдиний європейський простір зумовлюють ряд змін щодо організації навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами в початковій школі. Чимало дітей потребують до себе вкрай особливого підходу, а особливо спеціально створеного освітнього середовища.

Сучасні тенденції розвитку Нової української школи характеризуються переходом від традиційної моделі навчання до розвивальної конструктивної моделі, орієнтованої на результат. Актуальним питанням сьогодення є створення сприятливих умов для особистісного становлення й творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності. Саме тому впровадження інклюзивного навчання значно розширює можливості гармонійного розвитку дітей з особливими освітніми потребами в освітньому середовищі Нової української школи.

Ідея інклюзії є дуже привабливою, але потрібно розуміти, що дитина з особливими освітніми потребами знаходиться у ситуації, яка вимагає від неї набагато більшої концентрації та зусиль, ніж від будь-якої іншої дитини.

Спрямованість особистісно орієнтованої освіти визначається як гуманістична. Серед якостей, притаманних гуманності, особливе місце займають якості, пов'язані зі здатністю людини до співпереживання, співучасті. Запровадження особистісно орієнтованого підходу в Новій українській школі є революційним та конструктивним. Сучасна система початкової освіти дозволяє використовувати орієнтовано особистісний підхід у навчанні та вихованні дітей з особливими освітніми потребами, завдяки чому вони мають можливість бути більш успішними у навчанні та поведінці.

О. Леонтьєв визначав особистість як цілісне утворення, відносно пізній продукт соціально-історичного розвитку й особливий рівень онтогенетичного розвитку людини [1, с. 29].

У зв'язку з цим Д. Зембицький зазначав, що особистісно орієнтований підхід до дитини полягає в тому, щоб не тільки змінити зміст освіти, але й співвіднести цей зміст з можливостями в першу чергу дитини, і тільки потім –

педагога, закладу освіти, міста [3, с. 84]. За визначенням В. Фоменка, завдання особистісно орієнтованого підходу полягає в тому, щоб кожна дитина могла розвиватися і саморозвиватися, для чого слід створити певний простір свободи особистості, оскільки розвиватися можна тільки будучи вільною людиною. На думку автора, це важливо як для дітей, так і для педагога [3, с. 118].

Особистісно орієнтований підхід це – цілеспрямований, планомірний, спеціально організований педагогічний прогрес, спрямований на розвиток дитини, яка має особливі освітні потреби, становлення її як особистості з урахуванням її індивідуальних особливостей, інтересів та здібностей.

В основі особистісно орієнтованого навчання є особистість дитини, її самобутність та самостійність. Визнання дитини з особливими освітніми потребами особистістю, принцип відсутності бездарних дітей, принцип неповторності кожної дитини є головними аспектами особистісно орієнтованої педагогіки.

Особистісно орієнтована освіта визначається гуманістичною спрямованістю. В основі гуманного ставлення лежить ціннісне ставлення до іншої людини, усвідомлення її недоторканності, визнання її найвищою цінністю.

Сучасна система освіти дозволяє використовувати особистісно орієнтований підхід у навчанні дітей з особливими освітніми потребами, завдяки чому вони мають можливість бути більш зосередженими та успішними у навчанні. Важливо увесь час пам'ятати про те, що пізнавальні ресурси дитини постійно збільшуються. Чим активніше дитина залучена до освітнього процесу, тим більше шансів, що з часом вона зможе засвоїти те, що раніше давалося з складністю.

Головним принципом особистісно орієнтованого підходу є створення таких умов, де відбувається визнання цінності, неповторності та цілісності особистості дитини. За таких умов освітній процес для дитини з особливими освітніми потребами стає більш особистісно орієнтованим, якщо опиратися на можливості дитини, а не на його медичний діагноз. Стиль навчання особи з особливими освітніми потребами – це його індивідуальний спосіб пізнання світу. У свою чергу освітнє середовище створене в початковій школі має давати постійний та індивідуалізований зворотний зв'язок на дії особи з особливими освітніми потребами.

Отже, центральною фігурою особистісно орієнтованого підходу є дитина з особливими освітніми потребами в початковій школі. Особистісно орієнтований підхід спрямований на розвиток особистості дитини, що здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей її інтересів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєнко Т. Сходинки гуманних взаємин батьків і дітей. *Дитячий садок*. 2002. № 24. С. 28-30.
2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. К. : ІЗМН, 2008. 198 с.
3. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток

*Лафета Марія Андріївна,
студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Соціалізація – це один з важливих чинників повноцінного розвитку особистості та її ефективного функціонування в соціумі. Відповідно до найпоширенішого визначення, соціалізація (від лат. socialis – суспільний) розглядається як активне засвоєння особистістю соціального досвіду, соціальних ролей, норм, цінностей [1]. Це процес взаємодії людини із соціальним середовищем, що починається з народження та триває протягом усього життя. Соціалізація включає в себе навчання основам мовлення, набуття навичок, пов'язаних зі спілкуванням та взаємодією з іншими людьми, розвиток соціальних норм, цінностей, традицій та інших аспектів культури та суспільства, в якому людина живе.

Соціалізація здійснюється через різноманітні канали, включаючи сім'ю, школу, різні форми масової комунікації, релігійні установи, спортивні клуби, робоче оточення та інші форми взаємодії зі світом. Кожен із цих каналів впливає на соціалізацію людини, допомагаючи їй набувати соціальних навичок та формувати свій світогляд.

Зрозуміло, що соціалізація дітей з особливими освітніми потребами (далі ООП) відбувається значно важче та повільніше ніж у інших дітей. Тому, важливо всім учасникам освітнього процесу бути готовими до цих випробувань.

Конвенція ООН з прав людини сьогодні трактує інвалідність вже не як якусь проблемність, а як особливість людства [2]. Проблема соціалізації дітей з особливими потребами не дарма постає надзвичайно гостро. Річ не лише в тому, що дітям необхідний комфорт у соціальному середовищі, вони також повинні віднайти своє місце в ньому, щоб мати можливість не тільки повністю розкрити власні можливості, а й бути корисними цьому суспільству.

Під час соціалізації будь-яка дитина проходить певні етапи:

- адаптація (пристосування до соціуму);
- індивідуалізація (усвідомлення своїх можливостей);

– інтеграція (намагання знайти своє місце в суспільстві).

Для дітей з ООП успішне проходження цих етапів можливе лише в інклюзивному середовищі. У розвитку дитини з ООП можна визначити декілька етапів її соціалізації.

Перший етап – входження дитини в соціум. На цьому етапі соціалізація дитини з ООП не може бути досягнута без залучення до цього процесу її батьків. Сім'я як соціальний інститут покликана соціалізувати дитину. Власне, сім'я є природним середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини з ООП і несе відповідальність за створення належних умов для цього. У родині складаються перші уявлення про людські цінності, характер взаємовідносин між людьми, формуються моральні якості людини з ООП [3]. На жаль, не в кожній родині є сприятливі умови для розвитку особливої дитини, і тоді вона стає тягарем для батьків. Зустрічаються батьки, які не приховують факт психологічного несприйняття своєї ж дитини з ООП. Таке ставлення негативно впливає на розвиток. Негативно в цьому аспекті можуть впливати такі типи сімей як: авторитарна сім'я, неблагополучна сім'я, неповна сім'я, молода сім'я та багатодітна сім'я.

Другий етап – це перебування дитини у закладі освіти. Інклюзивна освіта є важливим аспектом у цьому питанні. Л. Виготський підкреслює, що характер виховання людини повністю визначається тим суспільним середовищем, у якому вона росте і розвивається. Вчений наголошує на антипедагогічності правила, згідно з яким *«для зручності підбираються однорідні групи дітей з ООП. Роблячи це, ми не лише йдемо проти природної тенденції в розвитку дітей, але, що більш важливо, ми позбавляємо таку дитину колективної співпраці та спілкування з іншими, які стоять вище у своєму розвитку, і таким чином ускладнюємо, а не полегшуємо її розвиток. Дитина з ООП тягнеться до дитини, яка стоїть вище за своїм розвитком. Ця різниця інтелектуальних рівнів – важлива умова колективної діяльності»* [4]. Важливу роль має відіграти тактовність педагогів, повага до дитини з особливими освітніми потребами. Налаштування дитини на перебування у закладі, на важливість нових змін у її житті виконують члени родини.

Ефективність соціалізуючого впливу закладу освіти є результатом сукупності всіх сторін шкільного життя: формальних і неформальних психолого-педагогічних умов. Неформальні – включають атмосферу школи, міжособистісні стосунки учасників освітнього процесу, стилі педагогічної діяльності, шляхи розв'язання конфліктів, організаційну культуру школи та інше. Формальна сторона діяльності закладу освіти – освітній процес – передбачає формування певної системи знань, умінь і навичок учня. Об'єктами змін в освітньому соціалізуючому просторі можуть бути:

– зміст освіти (*адаптація/модифікація навчальної програми відповідно до потенційних можливостей дитини; збагачення варіативної частини програми громадянсько-навчними та соціалізуючими курсами; спрямування психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг на набуття вмінь і навичок соціально-побутового орієнтування*);

– форми організації навчально-виховного процесу (*освітній процес може здійснюватися як спільно з іншими учасниками, так і на підставі індивідуального навчального плану дитини з ООП, яка може відвідувати окремі уроки або заняття*);

– оцінювання навчальних досягнень (*оцінювання може здійснюватися як за загальними критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти, так і згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів та обсягом матеріалу, визначеним індивідуальною навчальною програмою*);

– приміщення закладу освіти (*забезпечення безперешкодного доступу до будівель і приміщень закладу освіти осіб з порушеннями опорно-рухового апарату, зокрема тих, хто пересувається на візках, та осіб з порушеннями зору. Облаштування ресурсної кімнати*);

– соціум (*співпраця з батьками, взаємодія з громадськими об'єднаннями, органами виконавчої влади, місцевого самоврядування тощо*);

– співпраця з ІРЦ, РЦПО та іншими закладами й установами освіти (*отримання консультацій і спеціальних знань, експериментальна робота, висвітлення і передача перспективного педагогічного досвіду тощо*) [3].

Третій етап – її самоствердження, реалізація її соціального потенціалу в соціумі.

Лише завдяки соціалізації особлива дитина може використати свої потреби, застосувати свої можливості, хист, налагодити відносини з суспільством. Тільки соціалізована дитина почуває себе в житті впевнено.

Результатом успішної соціалізації попередніх етапів можна вважати готовність дитини до виконання соціальних ролей: Я – успішний учень, у дорослому житті – успішний працівник; Я – система громадських компетентностей, у дорослому житті – свідомий громадянин; Я – система цінних ставлень, у дорослому житті – успішний сім'янин [3].

Отже, варто підсумувати, що соціалізація дитини з ООП може бути успішною лише в комплексній роботі всіх учасників освітнього процесу, які інтегруються в подальшому у суспільство. Вивидення даної проблеми на загальний рівень – це перший крок до її успішного проходження. Підтримка, розуміння, небайдужість очотуючого середовища до дитини з ООП є для неї стимулом працювати над собою, а в результаті початково призводить до успішної соціалізації в освітньому середовищі, а пізніше в суспільному житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в закладі освіти. URL: <https://svyat.kyivcity.gov.ua/news/30981.html>
2. Конвенція про права осіб з інвалідністю/ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
3. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019.
4. Выготский Л.С. Реальные формы социального поведения

«Психология личности в трудах отечественных психологов». СПб.: Питер, 2000. 406с.

***Примак Анастасія Анатоліївна,**
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

***Науковий керівник:**
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сучасний стан речей в нинішньому суспільстві, розвитку культури, після карантинному та воєнному часі потребує значних зусиль для розвитку моральних цінностей, високого рівня свідомості, гнучкості, почуття такту та справедливості до оточуючих. Саме ці чинники є основними у формуванні толерантного соціуму, виходячи з цього можна стверджувати, що формування толерантного суспільства і є пріоритетним завданням сучасного педагога.

Провідне місце толерантності в системі ціннісно-цільових пріоритетів освіти актуалізували в наукових працях О. Асмолов, І. Бех, Б. Гершунський, О. Грива, І. Пчелінцева, В. Шалін. Різні аспекти формування толерантної особистості школярів і студентів у закладах освіти розглянуті в дисертаційних дослідженнях О. Карякіної, Л. Колобової, М. Перепеліциної, Т. Поштарєвої, Ю. Годорцевої. Проблеми формування міжособистісних і толерантних взаємин знайшли відображення в наукових працях Б. Ананьєва, Т. Веретенко, А. Лазурського, А. Мудрика, В. М'ясищева, С. Рубінштейна, В. Свідерського, В. Соловйова, Л. Філяніної та ін.

Проблема толерантності полягає в тому, що це простий термін, який не має чітких критеріїв допустимого, кожна людина особисто для себе визначає ці рамки. Таким чином толерантність досить умовна субстанція. Виходячи з вище сказаного варто розуміти, що найбільший недолік концепції толерантності є той факт, що норми встановлює кожен для себе. Так, як останнім часом цей термін набуває популярності, варто визначити хто така «толерантна людина»? [1]. Стародавні філософи застерігали: «Трьох речей потрібно уникати (у житті): ненависті, заздрощів та презирства». З огляду на це висловлювання визначимо смислове навантаження поняття «толерантність».

Слово «толерантність» походить від латинського *tolerans*, яке має значення «зносити, витримувати, терпіти, виявляти стійкість, витривалість». Майже у